Manifestări religioase în cadrul culturii eneolitice Sălcuţa

Cătălin Nicolae Pătroi

Sumary

The populations spred in Oltenia, Banat, North-West of Bulgaria, who had acces to the Egee or Adriatic See, the communities also known as Sălcuţa-Bubanj-Krivodol, are present in many settlements and discoveries.

Until now ,very little informations regarding the burials rituales practiced by Sălcuţa populations are known.

The number of the cemeteries and of the burials is very little: Gârleşti-Gheceşti (district Dolj), Ostrovul Corbului -points "Botul Piscului" and "Botul Cliuciului" - district Mehedinţi, few graves discovered in Gumelniţa-Sălcuţa settlement from Drăgăneşti-Olt (distric Olt), also a child grave discovered in a bred-oven at Curmătura and the other ,a female grave found at Lepensky-Vir.

Recent invetigations, from the south area of Lîga settlement , in Bulgaria, brought out seven graves.

Most graves had the bodies rested in flexed position, on the left side, with a slight deviation of orientation. (S/SE, E/NE and E/SE) ; similar graves were discoverd in the Boian-Gumelniţa cultural complex in Muntenia, and on. the south of Danube.

Four dead body from Gârlesti cemetery rested in flexed position on the right side; in Gumelniţa graves from Vidra, Cernavoda, Grădiştea Ulmilor, Dridu, Kubrat and Russe, this orientation is very rare.

The graves inventaries are rather poor : ceramics, copper pieces, remain of animals origin, shells necklaces - Zebrina Detrina or Cardium type, weights.

Particular situations are known : skeleton placed on a layer of shards (Lîga), body lay in a pone position on the face (Lepensky Vir), dead body being placed in a bred-oven.

The presently informations do not allow any conclusive generalisation concerning the rites of Sălcuţa populations.

Până în prezent se cunosc puţine informaţii privind ritul şi ritualurile de înmormântare practicate de purtătorii culturii Sălcuţa. Singurele dovezi ale existenţei acestora provin din necropolele eneolitice de la Gârleşti-Gheceşti[1](jud. Dolj), Ostrovul Corbului[2] cu punctele "Botul Piscului" şi "Botul Cliuciului" - jud. Mehedinţi, din cele cateva morminte descoperite în cadrul aşezării gumelniţeano-sălcuţene de la Drăgăneşti-

[1] M. Nica, 1983, p.8-16.
[2] P. Roman, A. D. Opriţescu, 1989, p. 11.

Olt[3] (jud. Olt) precum şi dintr-un mormânt de copil descoperit într-un cuptor de pâine de la Curmătura[4] (jud. Dolj) şi un altul de la Lepenski Vir[5].

Necropola de la Gârleşti conţine 15 morminte descoperite pe o suprafaţă de 740 mp. Din totalul mormintelor, 10 schelete au aparţinut unor indivizi adulţi, de vârstă medie, iar restul reprezentau copii de varste fragede dintre care au fost două fetiţe, cum o demonstrează inventarul în care s-au găsit mărgele cilindrice de cupru.(planşa VI A)

O primă constatare se poate face în funcţie de modul de plasare sau de organizare a mormintelor de inhumatie în cadrul necropolei. Acestea se găsesc în linie dreaptă, fiind aflate la o distanţă de 2-3m unul de celălalt. În partea de vest a necropolei, în carourile trei şi opt ale secţiunii II, se pot observa două grupuri de morminte de inhumaţie alcătuite fiecare din cate două schelete de adulţi şi un copil sau doi situaţi între ele. Este vorba de mormintele 5, 6 şi 11 din caroul patru şi mormintele 7, 8, 9 şi 15 din carourile şase şi şapte ale secţiunii II. Se pare că este vorba de familii.

Majoritatea mormintelor de la Gârleşti, în număr de zece, aveau scheletele în poziţie chircită, culcate pe stânga şi orientate nord/nor-vest - sud/sud-est. Doar trei morminte chircite de copii (M 8, 9, 10) aveau scheletele culcate pe dreapta şi capul orientat spre sud-est. În cadrul mormintelor culcate pe stânga există şi unele variaţii legate de orientare. Astfel, mormântul nr.5, avea orientare nord-sud, iar mormantul nr.12, ce aparţinea unui copil, era orientat sud-vest. Inventarul funerar, cât şi ceramica sunt prezente în proporţie mică. Singurele dovezi sunt câteva fragmente ceramice de tip Sălcuţa descoperite în colţul de sud al secţiunii III din zona periferică a necropolei. Tehnica de modelare, conţinutul pastei bogat în nisip şi pietricele, formele evoluate ale vaselor, sărac ornamentate, permit încadrarea necropolei în faza III a culturii Sălcuţa[6].

Pe teritoriul Olteniei, morminte chircite, cu defuncţii aşezaţi pe partea stângă, cu mici deviaţii de orientare, au mai fost descoperite în apropierea aşezării sălcuţene de la Ostrovul Corbului din punctele “Botul Cliuciului” şi “Botul Piscului”.

Din cele cinci morminte, cu scheletele chircite din punctul “Botul Piscului”, patru se aflau pe partea stângă, iar unul pe partea dreaptă şi alte şase întinse pe partea dreaptă, având orientarea est-vest, cu mici deviaţii. Dacă în necropola de la “Botul Cliuciului” s-au găsit şase morminte culcate pe spate şi cu picioarele căzute pe dreapta, la Gherceşti se poate vorbi doar de un singur mormânt - M3 - cu scheletul în aceeaşi poziţie, dar cu picioarele căzute pe stânga[7].(planşele I, II, III, IV)

Din totalitatea mormintelor de la Ostrovul Corbului se poate afirma cu certitudine că mormintele:M17, M19-23, M26-29 şi M35-38 aparţin purtătorilor culturii Sălcuţa.

---

[3] M. Nica, 1995, p.10-11.
[4] M., Nica, C. Câşlaru, 1981, p.10 -14.
[5] L. Zagorka, 1970, p. 117.
[6]M. Nica, 1983, p. 10.
[7] P. Roman , A. D. Opriţescu, 1989, p. 17.

Cele mai interesante dintre acestea sunt mormintele M16-17 şi M22.

Mormantul 16-17 este unul dublu şi se găseşte în secţunea XII, carourile trei şi patru. Groapa este dreptunghiulară, cu colţurile rotunjite, iar scheletele sunt lipite unul de celălalt. Scheletul din M16 este orientat spre nord, iar cel din M17 spre sud. Scheletul din mormântul M16, care poate fi al unui bărbat este chircit pe stânga peste cel al mormântului M17. Orientarea mormântului este est/nord-est - vest/sud-vest. Inventarul funerar este alcătuit dintr-un vas borcan care are pe corp patru tortiţe, perforate orizontal, iar la baza gâtului un şir de impresiuni făcute cu degetul şi o strachină neagră lucrată dintr-un lut fin.

Cel mai bogat mormânt al necropolei este M22, amplasat în secţiunea XII. Groapa este rotundă, iar la picioarele scheletului se găseşte o alta semicirculară, ca o nişă în care s-au depus ofrandele. Este vorba despre o femeie al cărei schelet este chircit pe partea stângă, iar orientarea este est-vest. Invetarul cuprinde şapte vase, ofrande de carne şi podoabe. În vasul nr.3 s-au găsit 127 de mărgele; la gât sub maxilarul inferior şapte mărgele, alte trei pe piept, iar sub maxilarul inferior trei bumbi de aur[8] .

O constatare deosebit de importantă este unitatea, sub aspectul ritului funerar, dacă nu a întregului, cel puţin a celei mai mari părţi a cimitirului de la Ostrovul Corbului. Pe lângă individualitatea în raport cu alte zone mai îndepărtate, rezultă că el reprezintă o sinteză locală ce reflecta deja simbioza definitivă a unor mai vechi contacte etnoculturale care, după inventar, au fost între Sălcuţa-Tiszapolgar-Cernavoda I.

Un astfel de fapt nici nu este suprinzător câtă vreme comunităţi sălcuţene au mai înaintat pe valea Timişului spre nord, fixandu-şi aşezări durabile – ex Cuptoare-Sfogea -, cele Tiszapolgar au coborat spre sud cu aşezări durabile – Slatina- Timiş. Însă, principalele componente ale inventarului funerar de la Ostrovul Corbului sunt de origine sau derivaţie Sălcuţa. Faptul nu este deloc surprinzător deoarece zona a fost dens locuită de comunităţile sălcuţene[9].

În aşezarea neo-eneolitică de la Drăgăneşti-Olt (jud. Olt), punctul “Corboaica” au fost identificate şase morminte aparţinând culturii Sălcuţa – M4-M9. Sunt mormintele unor adulţi, în groapă ovală, ale căror schelete chircite spre stânga şi orientate est-vest sunt la fel ca cele de la Ostrovul Corbului[10] .(planşele V, VI)

Mormintele prezintă un inventar destul de bogat. Individul din mormântul M5 ţinea în mâna stângă un topor tip lamă de cupru, cu dimensiuni de 7,5 x 4cm; în M7 lângă genunchiul individului s-a găsit un omoplat de porc, iar în M9 în spatele craniului se găseau trei cochilii de melci şi trei fragmente ceramice sălcuţene[11]. Două morminte se prezintă fără cap şi picioare.

Nu este vorba de o tratare specială, ritualică , a scheletelor ci părţile lipsă au fost secţionate de gropi de epoca bronzului ce taie nivelele eneolitice.

O situaţie specială apare în aşezarea sălcuţeană de la Curmătura, jud. Dolj. Aici au fost descoperite şase cuptoare eneolitice de copt pâine. Cuptorul nr.1, descoperit la 3m adâncime, avea forma de potcoavă cu dimensiunile de 0,90 x 0,85. Gura largă de 0,40m

[8] Ibidem, p. 25.
[9] M. Nica, 1994 , p. 12.
[10] Ibidem, p. 16.
[11]M. Nica, C. Câşlaru, 1983, p.15.

pornea din marginea rapei. Sub bolta înaltă de 0,22m, pe marginea de vest a vetrei a fost descoperit scheletul unui copil. Acesta era depus cu faţa în jos pe un strat subţire de cenuşă. Pentru a avea loc în cuptor, copilul a fost împins spre peretele de vest cu mâinile lipite pe lângă corp şi cu picioarele strânse.(planşa VIII/a)

Deasupra capului s-a putut observa o gaură de libaţie care perfora bolta cuptorului. În apropierea capului, îndreptat spre dreapta, au fost depuse ca ofrandă două bucăţi de carne de bovideu. Cinci melci depuşi ca ofrandă au fost descoperiţi în spatele scheletului. Vârsta copilului a fost apreciată de către antropologul Dardu Nicolaescu-Plopşor între patru şi cinci ani[12].

În fine, un alt mormânt cunoscut al culturii Sălcuţa a fost descoperit la Lepenski-Vir. Scheletul aparţine unei femei între 40-50 ani ce avea înălţimea de 1,54-1,65m. Poziţia sa era sud-nord, craniul fiind spre sud. Scheletul era aşezat pe burtă, cu membrele inferioare aduse la spate şi craniul îndreptat cu faţa spre pământ.

Mormântul este bogat în material funerar şi cuprinde patru vase de lut ars: trei sunt aşezate în picioare pe partea dreaptă, foarte aproape de corp, în timp ce al patrulea era aşezat transversal peste picioarele îndoite ale defunctei. Ceea ce este interesant este faptul că celui de al patrulea vas îi lipsea o parte pe dedesubtul căreia ieşeau picioarele defunctei.

Recipientele sunt de aceeaşi caliatate, dar variază ca formă. Este vorba de un vas (nr.1) adânc, de factură grosieră, cu suprafaţa palnă şi de culoare gri. Partea superioară este înaltă şi uşor înclinată, iar sub buză se găsesc două toarte mici. Partea inferioară este sub forma unui con mic având fund îngust.

Vasul nr.2 este un ulcior cu două toarte, grosier, cu suprafaţa palnă, de culoare negru-gri. Are un pântec cu profilaţie biconică, un gât înalt, iar toartele unesc pântecul vasului cu buza acestuia.

Vasul nr.3 este un recipient globular, grosier, brun roşcat şi prezintă o toartă mică, iar vasul nr.4 este un paltou de mari dimensiuni, brun-roşcat şi are forma conică cu îngroşări sub buză. Pe exterior se găseşte o toartă mică cu bandă, iar interiorul este decorat cu două spirale aşezate faţă în faţă şi pictate cu grafit.

Cercetările recente realizate în zona de sud a localităţii Lîga[13] din Bulgaria au scos în evidenţă un număr de şapte morminte.(planşele VII, VIII/B, IX, X)

Mormântul M1 a fost descoperit în campaniile 2000-2001 şi datează din perioada 4000 BC.

- copil 7-8 ani; orinetare nord-sud 159/360 grade nord; dimensiunile gropii 0,93/0,72 m; Două lame mari de silex, probabil reprezentand unelte pentru tăiat, au fost descoperite în zona capului şi a picioarelor ; o scoică rotundă, avand un diametru de cca 3 cm. şi un orificiu în mjloc de cca 1 cm, a fost descoperită deasupra şoldului drept. ; osul nazal al copilului, prezenta o culoare verzuie, indicând probabil urma lăsată în urma decolorării unui item de cupru.

---

[12] L. Zagorka, *op.cit.*, p. 122.
[13] M. Gergov et alli , 2005, p. 92-106 .

Mormântul M2 şi celelalte cinci au apărut în campanile din 2003-2004.

- schelet al unui bărbat adult ; orientare nor-sud; se afala poziţionat între două structuri de locuire L2 şi L3
- defunctul se afla în poziţie flexată, pe partea dreaptă, şi cu genunchii strânşi, adunaţi la piept, mâinile poziţionate în dreptul capului.

Mormântul M3

- copil 4-6 ani ; scheletul se afla la 0,49 m sub nivelul de călcare ; orientare nord/nord-vest.

Acest mormânt a fost distrus în urma aratului. Poziţia picioarelor nu este cunoscută. Urmele descoperite ale celorlalte oase : câteva fragmente din craniu şi mandibulă, contururile de humerus drept, o parte din radiusul drept şi trei coaste, indică poziţia felxată, cu mâna dreaptă aşezată sub cap.

Mormântul M4

- copil 1 – 1/1/2 ; scheletul se afla la 0,53m sub nivelul de călcare ;

Corpul se găsea într-o poziţie flexată, picioarele fiind îndoite şi contractate în faţă până la linia bazinului. Copilul a fost aşezat pe partea dreaptă, cu mâna dreaptă sub cap, mâna stângă fiind îndoită şi aşezată peste cea dreaptă. Inventarul este alcătuit doar dintr-un vas. A fost descoperit sub mâna stângă, întoars cu faţa în jos, cu partea deocorată în pământ. Avea o formă rectangulară (măsurand 7.8x 9,8 cm; grosimea fiind de 2,5 cm) şi era decorat cu puncte uniform spaţiate, înconjurate de cercuri.

Mormânt M5

- copil 8-9 ani ; schelet plasat la adâncimea de 0,35m ; orientare nord-sud;

Copilul a fost depus într-o poziţie flexată, picioarele fiind strânse şi adunate spre piep.Corpul a fost întins pe partea dreaptă, ambele maini strânse şi presate pe piept, cele două încheieturi fiind orientate către claviculă.

Singura ofrandă de înmormântare, depusă, a fost un corn de vită, cu o lungime de 14,5 cm şi cu o grosime de 5,5cm. Ambele capete ale cornului, au fost încadrate de două fragmente ceramice plasate vertical. Cornul era amplasat la 7 cm nord/nord-vest de craniu, cu partea terminală orientată spre cap.

Mormânt M6

- adolescent 18-19 ani ; schelet plasat la 0,76m adancime ; orientare nord-sud ;

Corpul se afla într-o poziţie flexată, picioarele fiind adunate şi contractate până la linia pelvisului. Corpul a fost depus pe partea dreaptă, mâinile adunate sub stern,astfel că partea din spate a mâinii drepte era perpendiculară pe axa coloanei vertebrale, în timp ce mâna stângă îmbraţişa partea superioară a mâinii drepte.

Depozitul funerar conţine opt scoici dantelate, înşirate şi un pandantiv de os lustruit (2,0/1,5 cm), având o formă ce imita dintele unui cerb. Pandantivul era aşezat în mijlocul şiragului de scoici dantelate.

Mormântul 7A-7B

- dublu, bărbat adult 25-30 ani şi copil 1-1/2 ani ; adâncimea 0,80m.

Corpul adultului a fost depus într-o poziţie flexată.Picioarele erau adunate şi initial, genunchii erau îndreptaţi în sus, ca apoi, în decursul timpului să cadă pe partea dreaptă. Mâna stângă era adunată şi amplasată în partea superioară a sternulu.Mâna dreaptă era contractată pe umarul drept. Capul adultului era aşezat pe partea dreaptă, cu faţa spre copil şi spre vest.

Copilul a fost îngropat în poziţie flexată, pe partea sa dreaptă, partea superioară a corpului fiind întinsă, picioarele fiind adunate la piept. Piciorul stâng a fost strâns până la linia oaselor bazinului, formând un unghi de 90 de grade cu coloana, în timp ce piciorul stâng a fost strâns mai puţin, formând un unghi de 135 grade cu coloana. Mâinile copilului erau aşezate sub cap, care a fost de asemenea orientat spre vest.Copilul a fost amplasat în partea dreaptă a adultului.

Câteva oase de animale au fost descoperite în mormânt. Este vorba de oase aparţinând speciei Taurus Bos. O parte a acestor oase au fost găsite în apropierea oaselor adultului: un călcâi de vită a fost gasit lângă piciorul drept. La o distanţă de 0,04m - sud de vertebrele gâtului s-a descoperit un molar de vită tânară. O coastă masivă aparţinând unui animal din aceeaşi specie , traversa ulnă şi radiusul**,** în zona mediană. Este posibil ca aceste oase sa facă parte dintr-un ritual funerar.

La a doua vertebră lombară a adultului, pe partea sudică, a fost descoperită o cremene , cu o lungime de 5cm., cu urme de utilizare pe partea laterală. În apropiere de umărul drept al adultului a fot găsită o scoică dantelată ,cu o lungime de 2,7 cm.

Singura depunere ritulală în cazul copilului au fost două coliere de scoici, nelegate, la care, fiecare pereche de scoici dantelate era separată de o secvenţă de scoici cardium.

Ambele corpuri au fost întinse pe strat cu cioburi aparţinând diferitelor vase. Concentrarea mare a cioburilor, faptul că acestea aparţin unor vase diferite, conduc la concluzia ca a existat intenţia de a se constitui un strat, sau chiar o rogojină. Stratul a fost mai compact în zona piciorelor şi tălpilor adultului.

În final, o mulţime de scoici din specia Zebrina Detrina au fost recuperate din M6 şi M7. Aceste scoici au fost descoperite peste tot în zona excavată, aparţinand aşezarii Lîga 1, dar nu pot fi considerate ca depuneri funerare.

Mormintele aparţin nivelului eneolitic Lîga 2. Comunităţile eneolitice de aici aparţin grupului Krivodol ce este sincron cu cultura Sălcuţa.

Toate mormintele au fost descoperite în partea sudică sau sud-vestică a dealului de la Lîga.

O probelemă nerezolvată este cea referitoare la mormintele de femei, cu atât mai mult cu cât copiii au fost depuşi împreună cu bărbaţii adulţi. Această separeare între sexe a fost observată în cadrul unui cimitir de perioadă eneolitică descoperit la Targovişte(Bulgaria), unde au fost găsite 11 morminte. Dintre acestea, patru au fost identificate ca fiind de barbaţi şi patru de femei, fiind aşezate în două părţi separate.

În ciuda potrivirii temporale dintre aşeazare şi înmormantări, o legatură aparentă exista între cele două. Înmormantările trebuie văzute ca o reflectare ale aceloraşi ideei care au guvernat organizarea spaţială a aşezării, asemanarea putand fi observată în orientarea nord-sud, atât a înmormântărilor, cât şi a construcţiilor, precum şi în modelul uniform şi regulat.

În plus, cimitirul poate fi considerat o aşezare “virtuală” Lîga 3. Ideea legăturii existente între locuinţe şi morminte, prin prisma unei arhitecturi similare este destul de prezentă în literatura de specialitate.

Această conexiune între case(locuinţe) şi înmormântări a fost atestată la Durankulak. În afara imitării orientării caselor, unele elemente ale inventarului domestic (gospodaresc) , au fost folosite în morminte.

Pe baza datării cu C_{14} pentru fazele Sălcuţa IIb şi IIc (Gr. N 1990, 5475+-55; Gr. N 1985+-55Bp.) şi pentru fazele similare ale culturii Gumelniţa, mormântul de la Curmătura poate fi plasat între anii 3500 – 3200 i.d.Hr.[14].

Cele mai numeroase morminte cu scheletele culcate, ghemuit, pe partea stângă, cu mici deviaţii de orientare (sud/sud-est, est/nord-est şi est/sud-est) au fost descoperite în aria complexului cultural Boian-Gumelniţa din Muntenia şi de la sud de Dunăre.(Kubrat, Russe, Goliamo Delcevo). Majoritatea scheletelor de la Grădiştea Ulmilor, Goliamo Delcevo, patru de la Dridu, 19 de la Kubrat şi 21 de la Russe erau culcate pe stânga. Trebuie subliniat faptul că poziţia chircit pe stânga, cu capul orientat nord-est şi sud-est, cu faţa la est, se întâlneşte mai frecvent la mormintele descoperite la nord de Dunăre.

Poziţia ghemuită, pe dreapta, a patru schelete din necropola de la Gârleşti (M7-M10) se întâlneşte într-o frecvenţă la fel de mică tot la mormintele gumelniţene de la Vidra, Cernavodă, Gradiştea Ulmilor, Dridu, Kubrat şi Russe. Aceeaşi constatare se poate face atunci când este vorba de poziţia braţelor, pliate, care, în majoritatea cazurilor, atât la Gârleşti, cât şi la mormintele gumelniţene, ating cu palmele faţa sau bărbia.

Cât priveşte poziţia chircită a membrelor inferioare, în mai toate cazurile, atât la Gherceşti, Ostrovul Corbului, Drăgăneşti-Olt ca şi la cele din aşezările gumelniţene, femurele fac unghi drept cu coloana vertebrală. Cu excepţia necropolei gumelniţene de la Varna, majoritatea mormintelor din aria Boian-Gumelniţa de la nord şi sud de Dunăre au inventarul funerar sărac[15].

O problemă deosebită, ce cu siguranţă, credem noi, că a îmbrăcat forme ritualice, este cea a plasării defunctului în poziţie chircită. Evident că, imediat dupa ce se înregistra un deces, cei dragi nu aşezau persoana în cauză în poziţie chircită şi o plasu în mormânt. Cu siguranţă, defunctul era ţinut alături de cei dragi şi în zona în care a trăit (locuinţa sau un loc special)o anumită perioadă de timp. Cum corpul uman devine rigid cam în cinci ore din momentul decesului, interesant este de aflat cum se realiza această poziţie chircită şi prin ce metode. Toate gesturile şi acţiunile ce urmează decesului au conotaţie ritualică. Făcând o paralelă peste timp, în societatea actuală, în mediul tradiţional, există obiceiul ca anumite persoane din cadrul comunităţii, în special cele în varstă, să spele defunctul şi să-l îmbrace.

Pentru a uşura aceste acţiuni, persoanele în cauză recită anumite texte şi vorbesc cu defunctul, rezultatul fiind, se pare, obţinerea unei flexibilităţi a truplui în vederea pregătirii pentru trecerea la viaţa veşnică. Este vorba de un procedeu de ,,comunicare,, cu defunctul şi spiritul acestuia , care se pare că ramâne o perioadă prezent în spaţiul în care a trăit. Credem noi că şi pentru a se obţine această poziţie chircită, defunctul avea parte de anumite ritualuri, pe care în momentul de faţă nu le mai putem surprinde , dar pot fi intuite. Faptul că trupul era legat de mâini şi de picioare este deja atestat. Să fi fost obţinută poziţia chircită tocmai prin acest procedeu?

În cazul înmormântărilor pe burtă, cum este cazul celei de la Lepenski-Vir, există mai multe ipoteze. Poate fi vorba de o destinaţie apotropaică a înmormântării pe burtă,

[14] M. Nica, 1983, p. 11.
[15] L. Zagorka, *op.cit.*, p. 118.

legând această poziţie de teama de deochi. Plasând defunctul în această poziţie se urmăreşte cruţarea celor rămaşi în viaţă de răzbunarea morţilor, adică protejarea viilor de spiritele rele.

M. Garasanin şi G. Cantacuzino sunt de părere că defuncţii erau aşezaţi în această poziţie din cauza fricii de vizita pe care aceştia ar putea-o face după moarte celor vii.

Descoperirea acestui mormânt la Lepenski-Vir, departe de aşezările sălcuţene evidenţiază faptul că defunctul îngropat aici avea anumite caracteristici pe timpul cât era în viaţă. Se pare că defunctul de aici era cosiderat periculos pentru membrii comunităţii, care au vrut sa-l îndepărteze de lăcaşul lor[16]. Este o ipoteză de lucru.

În ceea ce priveşte colierele de scoici din M 6 şi M7 A-B, vârsta relativă a scoicilor este strâns legată de cea a persoanei căreia i-a fost destinat colierul; subţiri, scoici neajunse la maturitate, în cazul adolescentului, în timp ce dimensiunile colierului de scoici dantelate din mormântul de adult, sunt mai mari, 30x90mm. Scoicile dantalete se presupune a fi mai preţioase decat cele de la Durankulak şi Varna. Se pare că au fost culese din Marea Mediterană sau Marea Neagră în apropierea Bosforului. În apropiere de Plevna sunt cateva câmpuri cu fosile din perioade geologice diferite. Cele mai "utilizate " (viabile) depozite au fost identificate la Opanet (cu o posibilă aşezare de perioada eneolitică), unde scoici fosilizate pot fi colecatate de la suprafaţă. Aceasta sursă se afla la mai puţin de 25 de km. de aşezarea de la Lîga. Indiferent de originea lor, estică sau sudică, aceste scoici au fost descoperite departe delocul lor de origine.

Tânărul din M1 are anumite caracteristici : "inversarea" orientării sale sudice, privirea fiind totuşi orientată spre vest, bogăţia depunerilor din mormânt, deformarea intenţionată a craniului, deşi, deformarea intentionata a craniului în perioada eneolitica nu era un lucru neobişnuit, fiind în general aplicat spre sfarşitul perioadei. Aproape 11 % din craniile studiate de la Durankulak sunt atribuite eneoliticului mijlociu şi târziu. Se poate ca defunctul din M1 să fie originar din estul Bulgariei.

Cât priveşte situaţia ca defunctul să fie depus pe un strat format din fragmente ceramice, pe teritoriul României cele mai numeroase analogii le găsim în cultura Starcevo-Criş[17] şi mai rar în eneolitic. Poate fi vorba de un ritual ce s-a perpetuat în timp şi a fost răspândit pe spaţii largi.

În Anatolia şi în alte regiuni ale Orientrului Apropiat , unde deformarea artificială este practicată, această practică este interpretată ca nevoie a "marcării" entice în condiţiile răspândirii sistemului de comunicare şi schimbului.

Înmormântările din perimetrul ocupat de cultura Krivodol rămân destul de puţine; acelaşi lucru poate fi afirmat şi în cazul zonelor Traciei, care abundă în aşezări cu telluri. În această zonă se cunosc, pană acum, doar două situri cu înmormântări, ambele conţinând urme ale scheletelor datate eneolitic târziu.

În nord-vestul Bulgariei morminte asociate cu rămăşiţe din eneolitic au fost identificate în Peştera Devetaki. În timpul săpăturilor din 1952 aici au fost descoperite patru morminte de copii, fiind datate în eneolitic. Defuncţii au fost su fost aşezaţi într-o poziţie flexată extremă, cu genunchii aduşi spre piept.

---

[16] D. Berciu, 1961, p. 275.

[17] Păpuşoi 1992, p.27-50. Alte analogii găsim la Nica,M., 1981, *Grădinile, o nouă aşezare a neoliticului timpuriu în sud-estul Olteniei*, A.O., N.S., p.27-39 ; Lazarovici, Gh., 1977, *Gornea - Preistorie*, Cluj-Napoca.

Zonele de coastă din Bulgaria se caracterizează prin ritualuri de înmormântare diferite, comparative cu zonele din interiorul ţării. Principala orientare în ceea ce priveşte ritualurile de înmormântare neolitice din zona interioară constă în îngroparea mortului în poziţie flexată, pe partea stângă, capul orientat spre est. Aceste reguli de înmormântare au fost înregistrate în cimitirele eneolitice de la Golyamo Delcevo, Ovcharovo, Polyanitsa, Radingrad, şi în alte zone, toate din nord estul Bulgariei[18].

În această lumină, comportamentul ritual înregistrat la Lîga, ridică întrebări interesante în legătură cu tradiţiile culturale. Investigaţiile de la Durankulak au demonstat că pe parcursul întregii perioade eneolitice orientarea nordică a dominat şi că, înlocuirea orientării nordice cu cea estică a avut loc numai în condiţiile de fuziune cu noii veniţi – populaţiile Cernavodă. Înmormântările de la Lîga pot fi văzute ca o dovadă a sosirii în nord-vestul Bulgariei a unor populaţii răsăritene.

Informaţiile privind descoperirile funerare de tip Sălcuţa pot fi discutate şi raportate şi la noile descoperiri de la Sultana – Malul Roşu[19], din mediul Gumelniţa. Cele 17 morminte de inhumaţie, descoperite în campaniile arheologice din 2008 şi 2009, sunt orientate în direcţie aproximativ, est şi au defuncţii aşezaţi chircit pe dreapta sau pe stânga. De remarcat faptul că şi în această necropolă inventarul funerar este aproape absent. Necropola este localizată la aproximativ 150m vest de tell. Această locaţie se pare că este preferată şi de comunităţile gumelniţene de la Pietrele[20] ,,Gorgana,,(Giugiu), unde, prin măsurări geomagnetice, a fost identificată la vest de tell, o necropolă.

Din pacate, pentru cercetările din zona aşezărilor din mediul culturii Sălcuţa, nu avem o situaţie a oaselor umane apărute, ştiut fiind faptul că în perioada, nu toţi defuncţii au fost înmormântaţi în necropole. Există părti ale scheletului prezente în aşezări şi este posibil ca ele sa fi fost descoperite, dar lipsa unor analize antropologice să nu semnaleze prezenţa lor. Este vorba de acele oseminte umane ramase în locuinţe în urma unor incendii şi a celor aduse în aşezare din diferite motive ce ţin de spaţiul sacrului, socialului sau chiar accidental.

Descoperirile viitoare vor aduce, poate, o lumină nouă asupra ritului şi ritualurilor de înmormântare ale comunităţilor Sălcuţa.

Bibliografie :

Berciu, D.,
1961, *Contribuţii la problemele neoliticului în Romania în lumina noilor cercetări*, Bucureşti, p. 275.

Gergov, M. et alli,
2005, *Monografia Lîga*, Acta Archaeologica Supplementa VI, Sofia, p.92-106 .

C. Lazăr et alli,
2009, *New Data on the Eneolithic Cemetery from Sultana – Malu Roşu(Călăraşi county, Romania)*, Studii de Preistorie, 6, p. 165.

Nica, M.,
1983, *Câteva date despre necropola eneolitică de la Gârleşti-Gherceşti*, Arhivele Olteniei, 8, Craiova, p.8-16.

[18] M. Gergov et alli, 2005, p. 92-106 .
[19] C. Lazăr et alli, 2009, p. 165.
[20] M.Toderaş et alli, 2009, p.62.

1995, *Cercetări în tell-ul de la Drăgăneşti-Olt*, Cercetări arheologice în aria nord tracă, Bucureşti, p.10-11.

Nica,M., Câşlaru, C.,

1981, *Complexul cuptoarelor eneolitice de copt pâine de la Curmătura, jud. Dol*j, Oltenia, III, Craiova, p.9-16.

Păpuşoi, E.

1992, *Morminte neolitice de tip Starčevo-Criş la Trestiana, com. Griviţa, jud. Vaslui*, Carpica, XXIII, 2, p.27-50.

Roman,P., Opritescu, A.,D.,

1989, *Interfluenţe etnoculturale din perioada indoeuropenizării reflectate în cimitirul eneolitic de la Ostrovul Corbului*, Thraco-Dacica, X, 1-2, Bucureşti, p. 11.

2008, *Cimitirul eneolitic de la Ostrovul Corbului*.Bucureşti.

Toderaş, M. et alli,

2009, *Pietrele – Măgura Gorgana – o aşezare eneolitică de la Dunărea de Jos între 4500 şi 4250 i.e.n*, Materiale şi Cercetări Arheologice, p. 39-91.

Zagorka, L.,

1970, *Tombe de la culture Sălcuţa a Lepenski Vir*, Starinar, XXI, s.n., Belgrad, p. 117.

www.cimec .ro – *O civilizaţie ,,necunoscută,, - Gumelniţa*, Bucureşti, 2002.

A

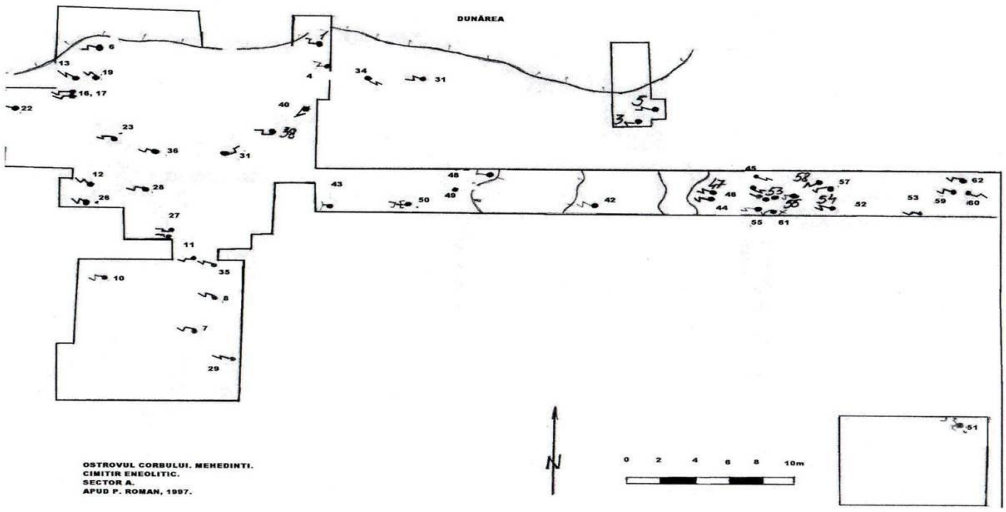

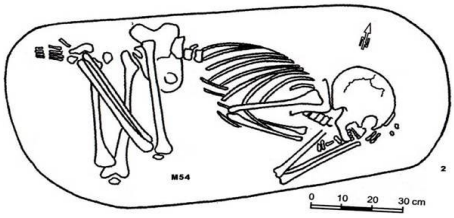

2

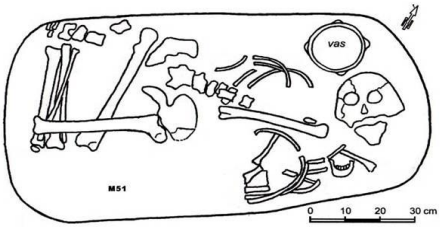

1

CIMITIRUL ENEOLITIC DE LA OSTROVUL CORBULUI.MEHEDINȚI. APUD P. ROMAN, 2008. MORMINTELE M51 ȘI M54 ATRIBUITE CULTURII SĂLCUȚA. INVENTAR DIN M51.

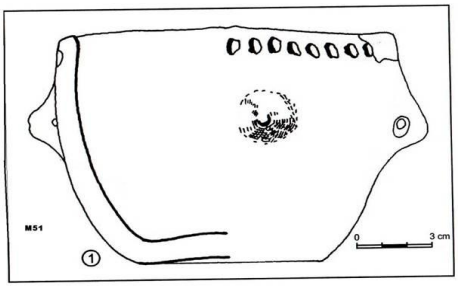

3

B

Planşa I:

A

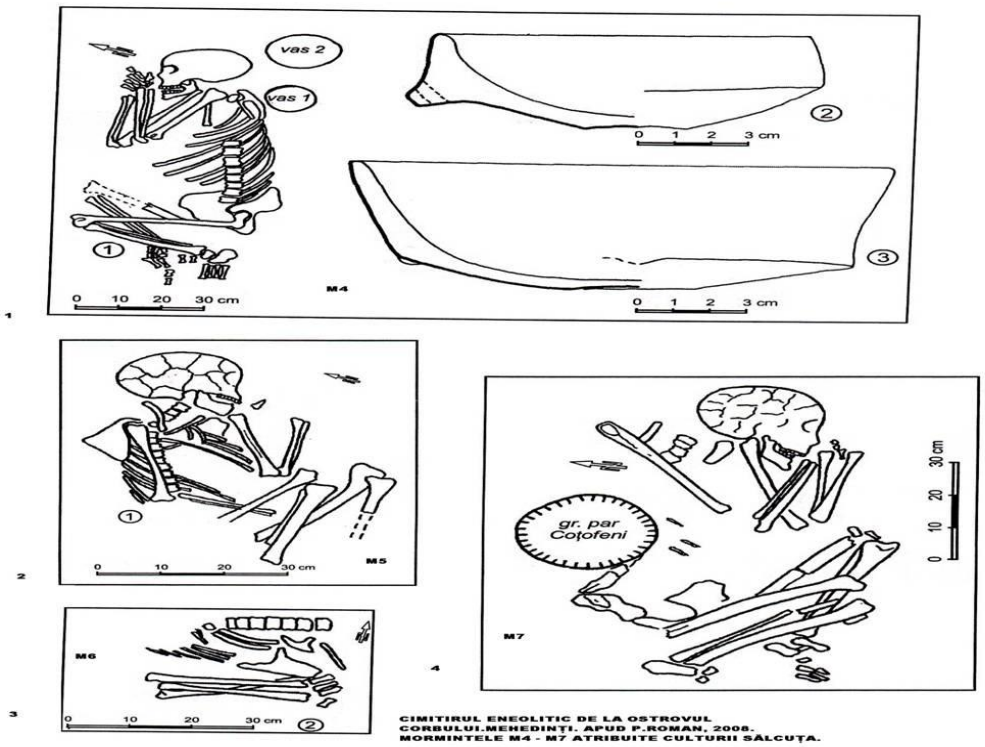

CIMITIRUL ENEOLITIC DE LA OSTROVUL CORBULUI.MEHEDINŢI. APUD P.ROMAN, 2008. MORMINTELE M4 - M7 ATRIBUITE CULTURII SĂLCUŢA.

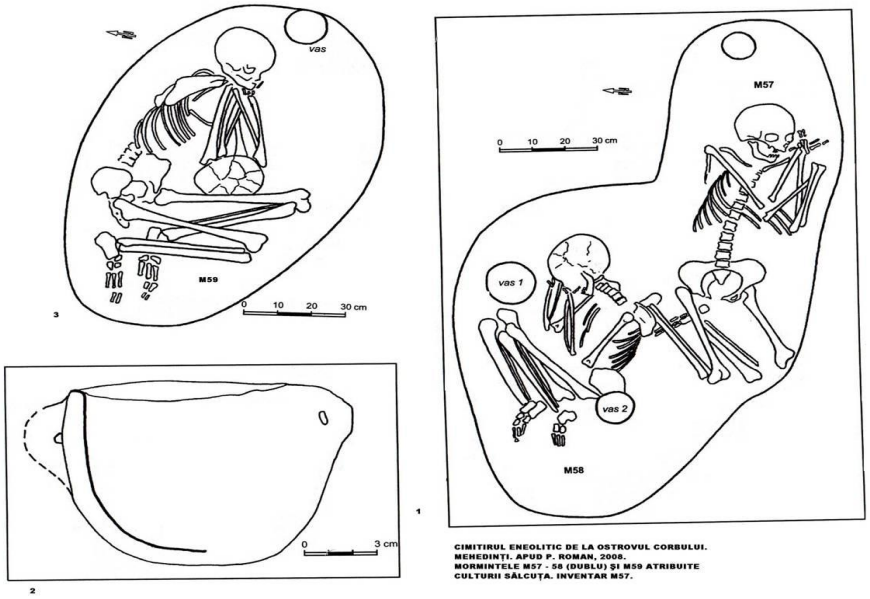

CIMITIRUL ENEOLITIC DE LA OSTROVUL CORBULUI. MEHEDINŢI. APUD P. ROMAN, 2008. MORMINTELE M57 - 58 (DUBLU) ŞI M59 ATRIBUITE CULTURII SĂLCUŢA. INVENTAR M57.

B

Planşa II

A

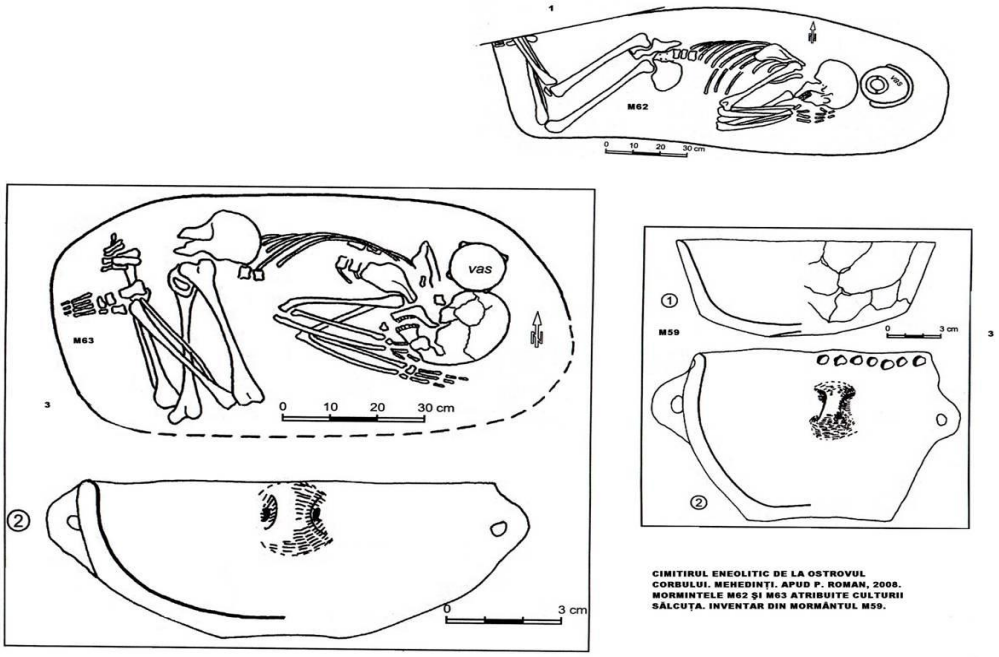

CIMITIRUL ENEOLITIC DE LA OSTROVUL CORBULUI. MEHEDINŢI. APUD P. ROMAN, 2008. MORMINTELE M62 ŞI M63 ATRIBUITE CULTURII SĂLCUŢA. INVENTAR DIN MORMÂNTUL M59.

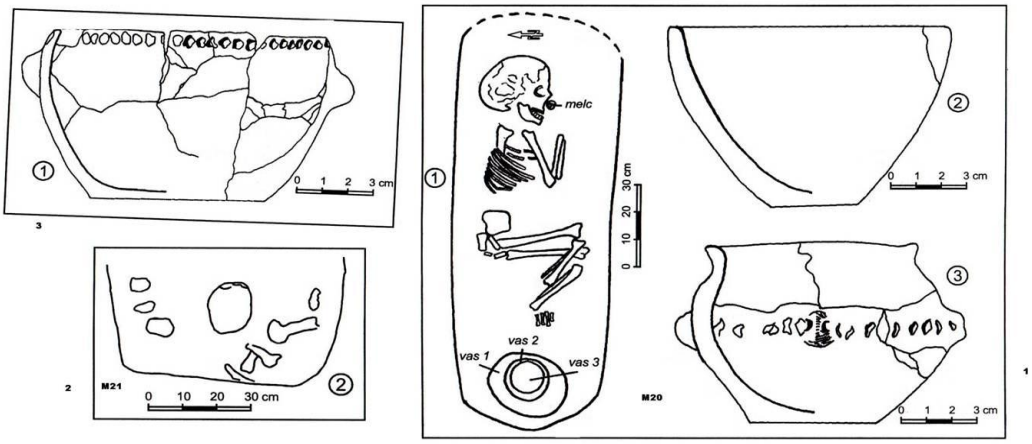

CIMITIRUL ENEOLITIC DE LA OSTROVUL CORBULUI. MEHEDINŢI. APUD P. ROMAN, 2008. MORMINTELE M20 ŞI M21 ATRIBUITE CULTURII SĂLCUŢA. INVENTAR MORMÂNT M20.

B

Planşa III

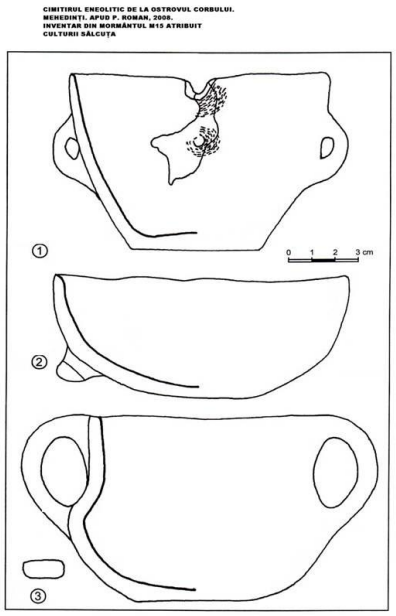

A

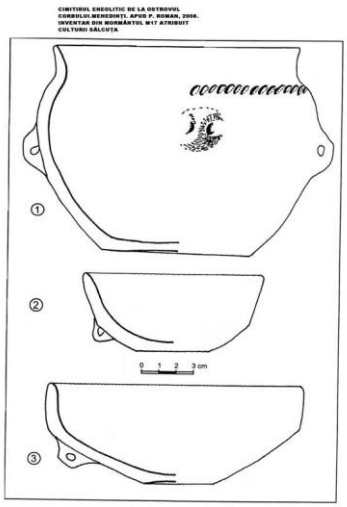

B

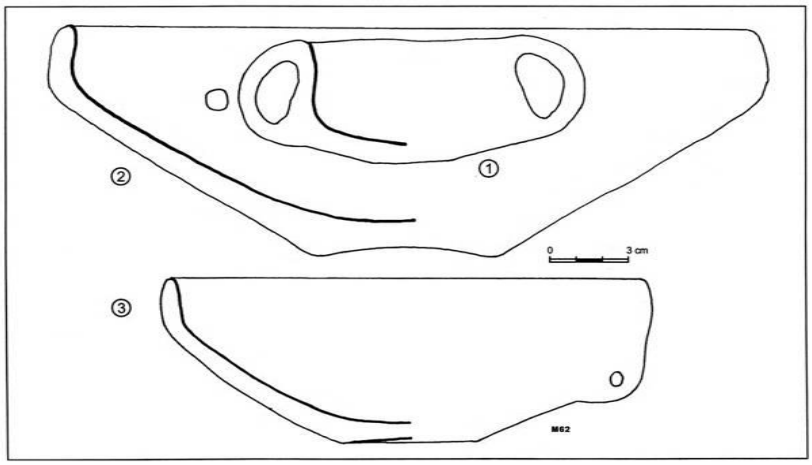

CIMITIRUL ENEOLITIC DE LA OSTROVUL CORBULUI.
MEHEDINȚI. APUD P. ROMAN, 2008.
INVENTAR APARȚINÂND MORMÂNTULUI M62 ATRIBUIT
CULTURII SĂLCUȚA.

C

Planşa IV

A

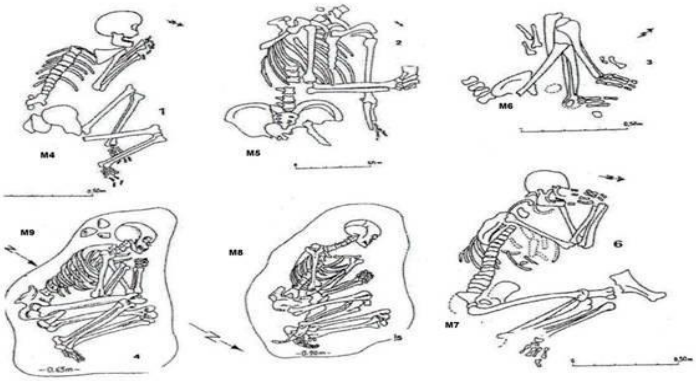

DRĂGĂNEŞTI - OLT „ CORBOAICA „
PLANUL MORMINTELOR 4 - 9.
APUD M. NICA, 1997.

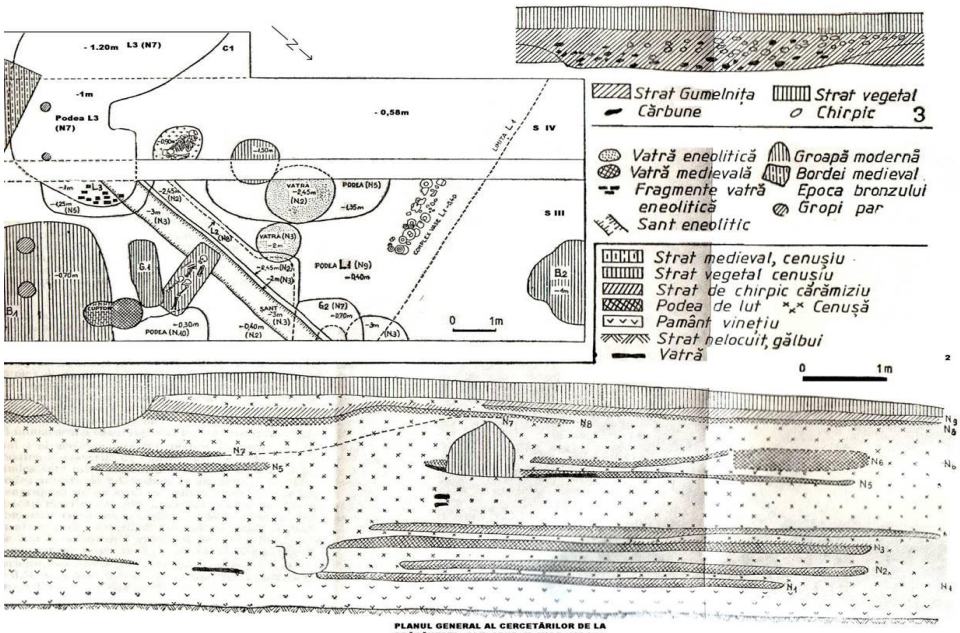

PLANUL GENERAL AL CERCETĂRILOR DE LA
DRĂGĂNEŞTI - OLT. APUD. M. NICA, 1994.

B

Planşa V

A

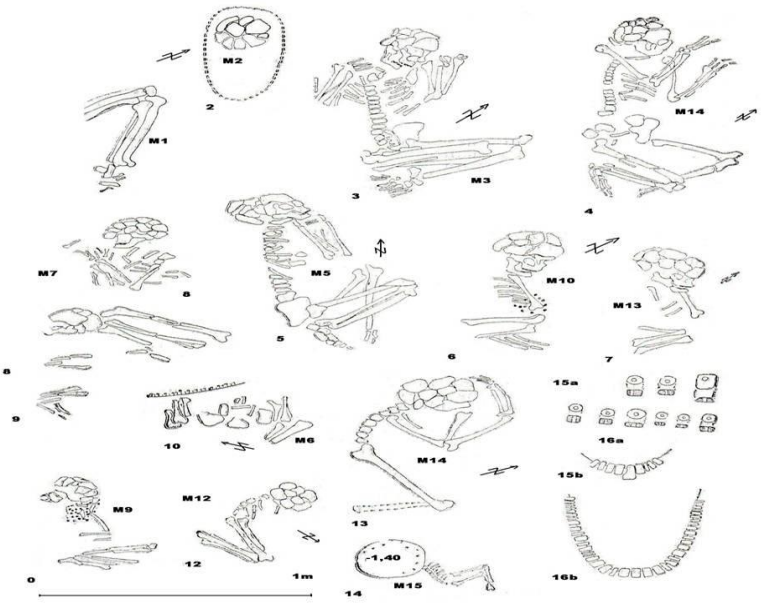

NECROPOLĂ ENEOLITICĂ SĂLCUȚA
AȘEZAREA GÂRLEȘTI - GHERCEȘTI. DOLJ.
PUNCTUL „ SURUPĂTOARE „
APUD M. NICA, 1993.

B

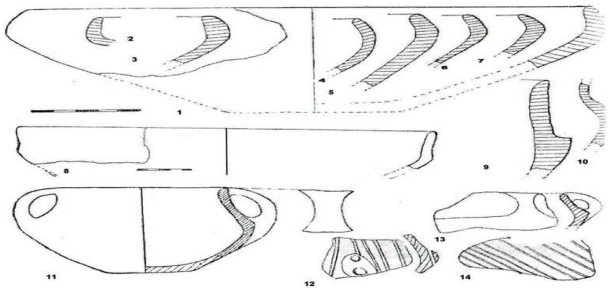

CERAMICĂ DIN NECROPOLA ENEOLITICĂ SĂLCUȚA DE LA
GÂRLEȘTI - GHERCEȘTI. DOLJ.
APUD M. NICA, 1983.

Planşa VI

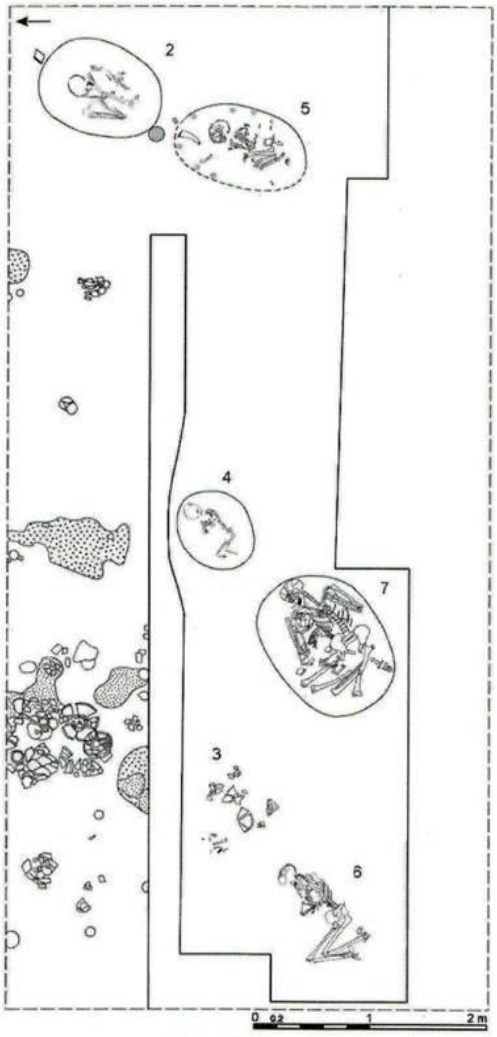

Amplasarea mormintelor în sectorul 2 din necropola de la Lîga(Bulgaria). Grupul Krivodol.

Planşa VII

A

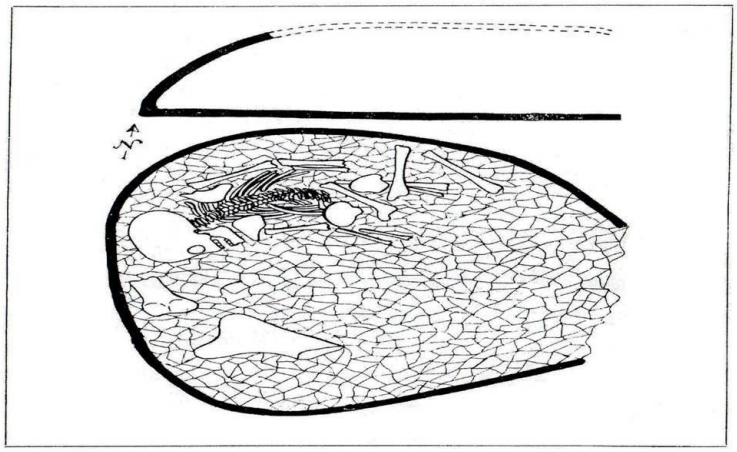

CURMĂTURA. DOLJ.
SCHELET DE COPIL ÎNTR - UN CUPTOR DE PÂINE.
APUD M. NICA, C. CĂŞLARU.

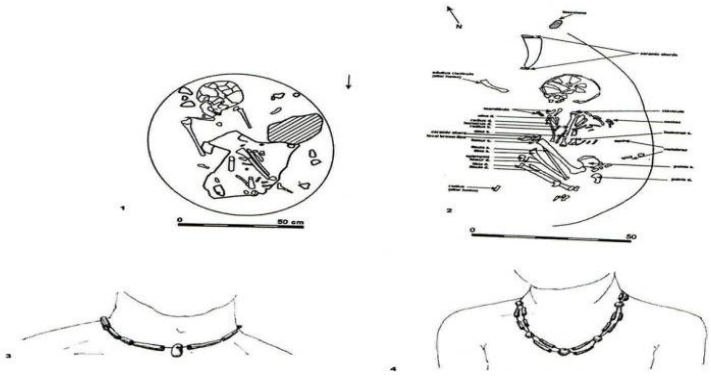

MORMINTE DIN NECROPOLA DE LA LIGA(BULGARIA).
GRUPUL KRIVODOL

B
Planşa VIII

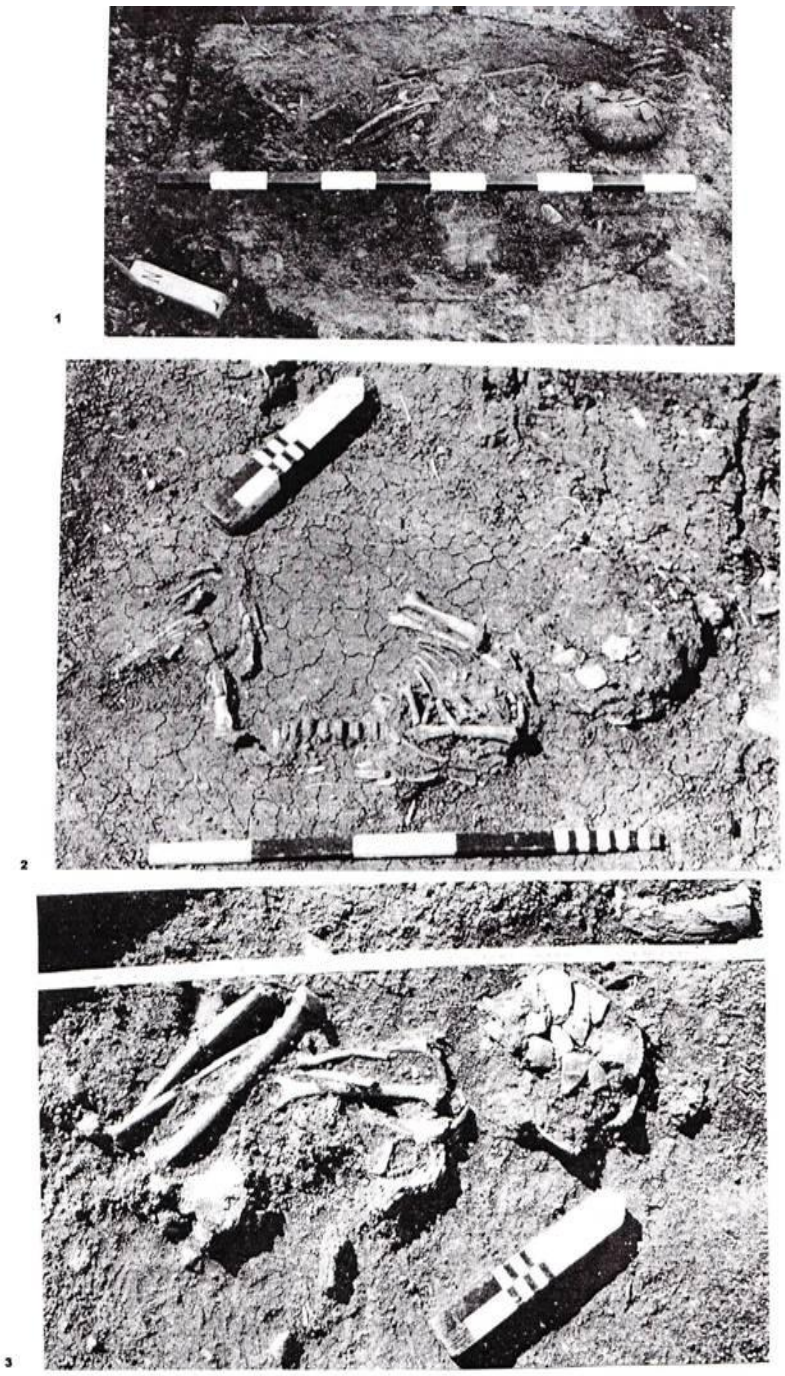

MORMINTE DIN NECROPOLA DE LA LÎGA(BULGARIA). GRUPUL KRIVODOL

A

Planşa IX

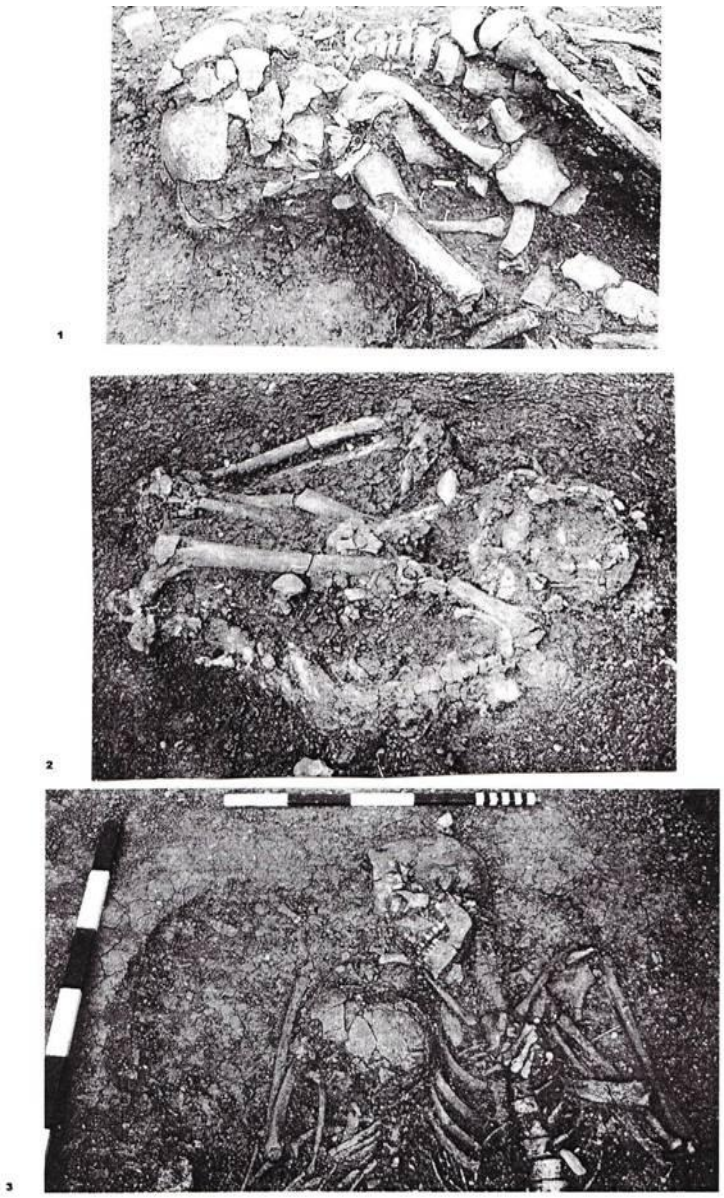

MORMINTE DIN NECROPOLA DE LA LÎGA (BULGARIA). GRUPUL KRIVODOL.

A

Planşa X